

Oponentský posudek disertační práce:

Vliv chování firem na hospodářský cyklus (DSGE přístup)

Autor: **JUDr. Ing. David Martinčík**

Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta ekonomická

Formální aspekty disertační práce, vyjádření k systematičnosti, přehlednosti, formální úpravě a jazykové úrovni disertační práce.

Disertační práce JUDr. Ing. Martinčíka představuje významný příspěvek k obecné ekonomické teorii, v české literatuře, pokud mi je mi známo, ojedinělý. Autor svoji práci začleňuje do širokého a obsáhlého přehledu teoretických poznatků, jehož šíře je dána nejen obsáhlostí současných ekonomických směrů, ale i historií vývoje ekonomické teorie. K formální úpravě nemám připomínky. Jazyková úroveň zpracování je velmi dobrá, gramatické prohřešky jsem nenalezl, ojedinělé drobné chyby ve formulacích nemají vliv na srozumitelnost textu.

Obsah disertační práce, vyjádření se k volbě tématu, metodologickým postupům, kvalitě analýzy a zhodnocení světového poznatkového fondu v dané oblasti.

Základní myšlenka, kterou autor disertace sleduje je, jak začlenit do ekonomické teorie úlohu podnikatele. Pouští se proto i do relativně vzdálené ekonomické historie, aby sledoval, jak se autoři raných ekonomických prací vypořádávali s existencí podnikatelských subjektů a jak vnímali jejich úlohu v ekonomice. To autoru umožnilo analyzovat historii ekonomického myšlení z neobvyklého úhlu, od nejstarších prací až současnost, jakou úlohu má podnikatel. Dochází tak k závěru, že současný ekonomický mainstream redukuje úlohu podnikatele na „černou skříňku“, jejíž fungování ekonomická teorie vlastně nezkoumá. Přitom aplikované ekonomické disciplíny – management, marketing aj. se věnují právě podnikání a podnikatelským subjektům. Myšlenku o potřebě včlenění úlohy podnikatele do základních ekonomických modelů považuji za mimořádně přínosné, neboť představuje důležitý krok v ekonomické teorii a její přiblížení reálné ekonomice, nikoliv z hlediska souladu prognózovaných dat s budoucí skutečností, ale jako základ pro ekonomickou fundaci aplikovaných ekonomických disciplín, které se zabývají kultivací manažerů, jako významného výrobního faktoru. Tento výrobní faktor se v pojetí disertace se stává i jedním ze subjektů obecné ekonomické teorie.

Cíle disertační práce, vyjádření se k formulaci stanovených cílů a k jejich naplnění.

Cílem práce je vybudovat model, s jehož pomocí lze zkoumat vliv firem na hospodářský cyklus. Přitom rozhodující úlohu v chování firem má podnikatel, resp. manažer firmy. To posloužilo i jako jednotící prvek pro analýzu historie ekonomického myšlení, obsažené v první kapitole. Autor zde zdůrazňuje přínos Richarda Cantilona, který podle něho nejlépe pochopil roli podnikatele v tržním hospodářství. Dokládá to i hodnocením známých i méně známých autorů a citacemi z jejich prací. V české ekonomické literatuře je to počín nepochybně objevný. Autor identifikuje dvě větve ekonomické teorie, z nichž jedna popisuje „skutečné trhy“ a druhá se snaží o „vytváření prognóz ekonomického vývoje“. Skutečné trhy pak autor ztotožňuje s rakouskou školou, mainstream s prognózováním ekonomického vývoje. Ovšem prognózy prezentují budoucnost, která je podle autora stejná jako minulost, je zde stejná alokace výrobních faktorů a tedy i stejné ceny. Považuji toto tvrzení za diskutabilní. Přínosný je rozbor Sayova zákona trhů (nabídka

výrobku je zároveň poptávkou po jiných výrobcích). Obsáhlý je rozbor díla příslušníků Rakouské školy, s obsáhlými citacemi a bohatými doprovodnými odkazy. Považuji tuto část disertace za mimořádně zdařilou, i když z hlediska základního cíle disertace může být shledána jako okrajová.

Druhá kapitola popisuje vývoj ekonomického (lépe makroekonomického) modelování, počínaje ekonomickou tabulkou Françoise Quesnayho až po současné DSGE modely. Fundovaně se zdůvodňuje odklon od používání makroekonomických strukturálních ekonometrických modelů rozvíjených počátkem 60-tých let (jejich obliba vzrostla možností jejich řešení díky pokroku ve výpočetní technice), kritiku těchto modelů provedenou Lucasem autor považuje za východisko ke konstrukci DSGE modelů.

Třetí kapitola je věnována matematickému odvození RBC modelu: odvození nabídky práce na základě maximalizace užítku domácností, poptávky firem (maximalizujících zisk) po práci a kapitálu, a tržní rovnováhy na všech trzích - produkce, práce a kapitálu. V závěru kapitoly je provedena redukce decentralizovaného modelu na model jediného subjektu, což je možné díky tomu, že firma má v modelu pouze pasivní roli.

Další dvě kapitoly řeší problém implementace do RBC modelu manažera, jako prvku reálné ekonomiky, důležitého pro chování firem. Užitek manažera je funkcí množství najímané práce a množství najímaného kapitálu. Ve 4. kapitole je formulován model s rostoucími výnosy z rozsahu, který umožňuje „platit výrobním faktorům více než je jejich marginální produktivita“. Po kalibraci parametrů modelu je provedena simulace impulsních odezev na technologický šok. V této části postrádám podrobnější vysvětlení smyslu prováděných simulací i přesnější definice parametrů: nepřímo z textu plyne, že patrně σ_{manager} je koeficient relativní averze k riziku v užitkové funkci manažera, ovšem jakou úlohu má riziko v užitkových funkcích, není uvedeno. Důležitý závěr této analýzy, že „Hospodářský cyklus je ... tím „hlubší“ a „delší“, čím jsou větší koeficienty relativní averze k riziku v užitkové funkci manažerů“ tak postrádá přehlednější vysvětlení.

Jelikož rostoucí výnosy z rozsahu nejsou udržitelným předpokladem, autor v další kapitole zkoumá možnost začlenění úlohy manažera do modelu nedokonalé konkurence, kde existuje kladný ekonomický zisk; ten by byl použitelný pro nákup výrobních faktorů zvyšujících užitek manažerů. Dospívá však k závěru, že nepřekonatelnou překážkou je předpoklad, že firma zná funkci tržní poptávky, resp. existuje znalost celkové agregátní produkce. Tudíž ani model nedokonalé konkurence s dvoufaktorovou produkční funkcí nevytváří prostor pro implementaci manažera do modelu.

Východiskem je začlenění manažera do produkční funkce jako dalšího výrobního faktoru, což řeší 6. kapitola. Toto řešení je podle mého názoru konzistentní se současným trendem považovat za výrobní faktor lidský kapitál, tedy i znalosti a manažerské dovednosti jsou specifickým výrobním faktorem. Formulace modelu RBC s modifikovanou produkční funkcí rozšířenou o manažera představuje tak prohloubení ekonomické teorie. Autor provedl s modelem simulace, v přílohách jsou uvedeny grafy zobrazující odezvy na simulované hodnoty parametrů. I zde je autor velmi skoupý na podrobnější vysvětlení a spokojuje se se závěrem, že „se snižující se hodnotou parametrů σ_{manager} a φ_{manager} roste produkce - manažeři najímají více práce a kapitálu“ (str.74).

V závěru autor odmítá možnost odvozování závěrů o skutečném vlivu chování manažerů na fluktuace ekonomiky. Primárním důvodem této pochybnosti je, že jím odvozený model pracuje s pouze s reálnými veličinami, zatímco data o ekonomice jsou nominální veličiny.

Stanovisko k výsledkům disertační práce a původnímu konkrétnímu přínosu doktoranda, zhodnocení významu pro obor, posouzení možností dalšího rozpracování tématu.

Přínos disertace je ve vybudování nového modelu firmy v modelu všeobecné rovnováhy. Firma přestává být černou skříňkou, jak firma funguje, závisí na manžerovi. Přitom celé odvození nového modelu je provedeno na pozadí kultivovaného rozboru prací autorů vztahujících se k tématu, jejichž přehled je mimořádně obsáhlý, čítající přes 200 publikací. První kapitola je sama o sobě originálním příspěvkem k historii ekonomického myšlení, v tak obsáhlé podobě v české literatuře dosud nepublikované. Přínosem je i definice podnikatele, který je spojován s nejistotou budoucnosti, podstupováním rizika, neboť podnikatel nakupuje zdroje a teprve poté vyrábí produkty a snaží se je prodat na trhu; to často definice podnikatele opomíjejí. Je zde také prostor pro další rozvoj, jednak lze rozvíjet úlohu manažera firmy, jednak myšlenka produkční funkce s manažery může být implementována do jiných modelů. Jelikož téma práce patří do obecné ekonomické teorie, je zde neomezený prostor pro další rozvoj daného tématu. Za ukázkovou považuji práci s odkazy pod čarou, kde autor umístil nejen mnoho odkazů, ale i velké množství doprovodného textu. Autor RBC model a modifikovaný RBC model naprogramoval a prezentoval výsledky v grafické podobě v přílohách. Postrádám však hlubší rozbor simulací a jejich výsledků.

Vyjádření se k publikačním aktivitám doktoranda v souvislosti s kvalitou díla.

V seznamu literatury jsou uvedeny dvě práce autora, které se vztahují k tématu disertace. Úplný přehled publikační aktivity autora je uveden v jeho autoreferátu k disertaci. Její rozsah je úctyhodný: 2 monografie, 5 článků v časopisech s IF a 10 článků v odborných časopisech bez IF, 2 články ve vědeckém časopise evidovaném v databázi Scopus, 23 příspěvků na konferencích publikovaných v příslušných sbornících, 19 citací ve Web of Science bez autocitací, účast v řešení řady projektů. Rozsah publikací doktoranda svědčí o tom, že autor je už v současné době významnou osobností v oblasti ekonomické teorie.

Otázky k diskusi v rámci obhajoby.

1. Bylo by možno měřit náklady monetární politiky, kdyby v modelu DSGE byl v produkční funkci implementován podnikatel?
2. Lze exogeně ovlivňovat koeficienty relativní averze k riziku v užitkové funkci manažerů?
3. Optimalita standardního RBC modelu je založena na Eulerově rovnici na str.50, jejímž předpokladem je reversibilita kapitálu zpět do spotřeby, což není možné. Znamená to, že Eulerova rovnice není pro optimalitu modelu použitelná?

Na základě uvedených skutečností **doporučuji tuto disertační práci k obhajobě** (dle § 47 zákona č. 137/2016 Sb.) a v případě úspěšné obhajoby navrhuji, aby byl **JUDr. Ing. Davidu Martinčíkovi udělen titul doktor (PhD.)** před příslušnou komisí v oboru **Podniková ekonomika a management.**